

Dokument A.

Stats- og utenriksminister Joh. Ludw. Mowinckels redegjørelse for de utenrikske forhold — i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomites møte den 6te desember 1934.

Stats- og utenriksminister Joh. Ludw. Mowinckel: Det er med stor tilfredshet jeg har mottatt denne innbydelse til for den forsterkede utenrikskomite å gi en kort redegjørelse for vår utenrikspolitiske og handelspolitiske stilling idag. Det er riktig, som formannen sa, at nettopp de handelspolitiske forhold har gjort og gjør stillingen også for vårt land meget vanskelig. En almindelig voksende tendens i alle verdens land til å søke å beskytte sig selv mot innførsel utenfra øker jo for vårt vedkommende, som er i så høi grad henvist til eksport, de vanskeligheter som også naturlig er tilstede i en tid hvor depresjonen er så utpreget, og hvor hele verden ennå lever under en handelspolitisk og en pengepolitisk krise.

Sjøgrensen.

Utenfor de rent handelspolitiske spørsmål, som jeg skal nærmere redegjøre for, er der også visse spørsmål av mere almen politisk natur, som jeg synes det er riktig, nu når vi er kommet sammen, ganske kortelig å nevne. Jeg vil da begynne med det så meget omtalte og omdiskuterte sjøgrensespørsmål. Det er ikke min akt å gå inn i detaljer, og man bør også avvente den juristkomites innstilling som nu er under utarbeidelse — denne juristkomite som blev nedsatt efter Stortingets ønske i høst. Men der er visse ting som er skjedd som jeg tror det kan være av interesse ved denne leilighet ganske kortelig å nevne.

Overensstemmende med forutsetningen for utenriks- og konstitusjonskomiteens innstilling den 9 juni og Stortingets beslutning den 11 juni, hvorefter behandlingen av fast-

settelsen av grunnlinjene blev utsatt, rettet regjeringen en anmodning til Høiesterett om å fremkomme med forslag til medlemmer av en nevnd som skulde utrede sjøgrensespørsmålets juridiske og internasjonalpolitiske stilling, særlig med det spørsmål for øie hvorledes vi vil stå, hvis man blir nødt til å innbringe dette spørsmål til internasjonal avgjørelse — eksempelvis i Folkeforbundets råd eller domstolen i Haag. Overensstemmende med Høiesteretts forslag blev opnevnt høiesterettsdommer E. Alten, høiesterettsadvokat S. Fougner og professor R. Knoph, som medlemmer av denne nevnd. Nevnden har nu arbeidet med saken i omkring 3 måneder, og såvidt jeg har forstått, mener den å kunne være ferdig med sin innstilling i midten av desember. Det blir formodentlig for sent til at utenrikskomiteen kan behandle den før Stortingets sammen treden, men den skulde altså ligge ferdig når Stortinget trådte sammen.

Siden Stortinget blev opløst i juni har der funnet sted en rekke meningsutvekslinger mellom den norske og den britiske regjering om forskjellige spørsmål som står i forbindelse med sjøgrensespørsmålet. Det begynte like efter at Stortinget var gått fra hverandre, med en meget skarp og ubehagelig debatt i det engelske parlament, sterkt akkompagnert av visse deler av den engelske presse, som mente at der måtte bli truffet forholdsregler mot Norge i anledning av den behandling som britiske trålere som fisker langs den norske kyst stadig var gjenstand for, og fra den britiske regjering side blev der i parlamentet gitt et svar som gikk ut på, at det likefrem kunde være tale om å sende britiske opsyns-

skib til Norge for å beskytte trålerens interesser, dersom der ikke fra norsk side blev vist nogen som helst imøtekommenhet overfor de ønsker og krav som den britiske regjering mente å måtte fremsette. De noter som i denne forbindelse kom fra britisk side var tildels holdt i en temmelig skarp tone, og den britiske minister fremholdt personlig gjentagne ganger likeoverfor mig nødvendigheten av at noget her blev gjort for å undgå disse stadige friksjoner. Der blev fra norsk side svart, tildels også meget skarpt, på disse henvendelser; men regjeringen mente dog at det var nødvendig på visse punkter å søke å komme de britiske ønskemål imøte, mens det på andre punkter var nødvendig helt å avslå dem.

Et av de punkter som vi først blev stående ved som mulig å imøtekomme var det som allerede hadde vært oppe ifjor, da fiskeridirektøren og fiskerikonsulent Iversen var over i London, — at man måtte kunne nedsette en liten nevnd som kunde drøfte de forskjellige spørsmål som kom op, hvor det gjaldt reelle stridigheter mellom trålerne og fiskerne, altså en slags upartisk nevnd som skulde undersøke disse skader. Derved mente man fra engelsk side at ikke lite vilde være vunnet; det vilde bli en raskere forretningsmåte enn tidligere, trålerne undgikk de forsinkelser som i meget høi grad hadde irritert de engelske trålredere, idet de ofte kunde ligge døgnvis på en havn med full last uten å kunne komme avsted. Og man trodde i det hele at man derved kanskje kunde forminske friksjonene.

Dette spørsmål blev da spesielt drøftet ved noen forhandlinger i London, hvor vi sendte høiesterettsdommer Klæstad over, og resultatet blev at man blev enig om en gjensidig ordning, hvorefter begge parter opnevnte en liten nevnd, en nordmann og en englander for Norges vedkommede og akkurat det samme også for den engelske kysts vedkommende, slik at disse spørsmål både under den engelske kyst og under den norske kyst skulde kunne innbringes for en slik nevnd. Resultatet blev da at der blev opnevnt en mann her i Norge, nemlig fylkesmann Bassøe i Tromsø fra norsk side og fra engelsk side den britiske konsul i Tromsø, Cumming tror jeg han heter, og i England blev opnevnt vår legasjonsråd Andvord fra norsk side og fra britisk side fiskeridirektør Moss Blundell. Den norske nevnd er nu trådt i virksomhet; ennu tror jeg ikke den har vært forelagt nogen spørsmål, men man knytter visse forhåpninger til den. Nevnden har ingen avgjørelse i sin hånd. Hvis man ikke er fornøid med de forsøk på å nå til en overenskomst

som den gjør, kan vedkommende falle tilbake på domstolene. Men vi håper jo at man i stor utstrekning skal undgå domstolenes hjelp. Dette spørsmål har jeg allerede redegjort for ialfall for en del av utenrikskomiteens medlemmer, og samtlige dokumenter er oversendt den, og det vil i første statsråd komme en St. med., hvorefter komiteen også formelt kan ta saken under behandling.

Imidlertid besluttet den britiske regjering i juli måned å sende et av sine fiskeopsynsskib, nemlig «Harebell», op til Norge for at det sammen med det norske opsyn kunde undersøke forholdene på fiskebankene ved den norske kyst, og diskutere spørsmålet hvad det kunde gjøres for å minske friksjonen mellom de norske og britiske fiskere. De samtaler som under «Harebell»s besøk i Norge blev ført mellom dets chef og representanter for det norske opsyn og fiskeridirektøren, blev ført på helt gjennom vennskapelig måte, og jeg hadde en sterk følelse av at man i disse samtaler kom hverandre nærmere, ikke minst i forståelsen av hvad det hele spørsmål var for Norge og for norske interesser, for norske fiskere og for norsk næringsliv. På selve det prinsipielle spørsmål om sjøgrensen kom man overhodet ikke inn under disse diskusjoner, det var altså den rent praktiske side av saken, hvorledes bankene lå til, hvad det kunde gjøres for å beskytte bankene mot skadefiske av trålere o. s. v., som blev drøftet, men selve sjøgrensen og dens utstrekning kom man ikke inn på.

Nu var regjeringen av den opfatning at det var av den største betydning at der i tiden inntil Stortingets avgjørelse i sjøgrensespørsmålet forelå, ikke skulde komme til nogen akutt tvist mellom Norge og Storbritannia, og den fant da å burde klarlegge og innskjerpe de tidligere temmelige uklare instruksers langs kysten nordpå samt å legge ledelsen for hele opsynet på et sted og konsentrere det under én leder. Dette er skjedd, idet opsynet er konsentrert under en leder i Tromsø. Under ham ligger der 4 skib fordelt på kysten, og han er bemyndiget til ytterligere å ta den assistanse hvor det gjelder opsynet som må ansees for nødvendig. Klarleggelsen av instruksens medførte at det for Finnmarks vedkommende blev nogen utvidelse av det territorium som opsynet hittil hadde hevdet som uomtvistet, mens den for Troms og de deler av Nordlands fylkes vedkommende som instruksens gjaldt på enkelte steder betegnet nogen innskrenkning. Den tidligere instruks for Finnmark daterte sig helt tilbake til 1908, mens den for Troms og Nordlands vedkommende var av ganske ny dato, idet opsynet i disse to sistnevnte fylker først hadde vært

påkrevet i de par siste år. Instruksen er fremdeles hemmelig, hvilket naturligvis ikke er heldig, idet det er nokså ubehagelig at man ikke kan offentliggjøre den instruks, de linjer, hvorefter det gæses frem langs kysten. Men man har funnet det riktig å fortsette hemmeligholdelsen inntil nu Stortinget har truffet en endelig avgjørelse av saken.

I det hele tatt har jeg en følelse av at forholdet er noget roligere, det er gått noget bedre, det hele. Skjønt vi av og til får ganske sterke uttrykk for at friksjoner, misforståelser, fremdeles er tilstede, synes jeg dog at det er faldt mere ro over det hele spørsmål, og vi får håpe, når vi nu endelig når til en avgjørelse her, at vi kanskje kan komme frem til en ordning som kan bringe ialfall de verste ulemper av det som hittil har skjedd, bort.

Våbeneksport.

Dette var sjøgrensespørsmålet, og det er i grunnen det eneste mere almenpolitiske spørsmål som det var min mening idag å berøre. De andre spørsmål må sies nærmest å være av handelspolitisk art. Det er dog et som vel kanskje kan betegnes som mere politisk enn handelspolitisk, og det er det i de siste dager atter reiste spørsmål om vår våbeneksport til Bolivia. Forholdet er det at Raufoss fabrikk har for stor arbeidsstokk til å kunne beskjefliges fullt med det arbeide som Norge selv kan skaffe dem. Skal Raufoss fabrikk holdes i gang og arbeide i den utstrekning som nu er tilfellet, må de også ha utenlandske kunder. Det har de også alltid hatt; men man har vært omhyggelig i sitt valg av disse kunder, ialfall når det gjaldt deres art — jeg vil ikke alltid si når det gjaldt deres økonomiske status, for vi har bitre erfaringer for at der har ikke valget vært så skjønnsomt bestandig. Men man har alltid passet på at det var med lovlige regjeringer man drev denne handel og ikke med oprørere og den slags folk. Hvad angår Bolivia så har man i lengere tid stått i forbindelse med regjeringen; det gjelder altså en fullt lovlig og legal handel. Da nu krigen mellom Bolivia og Paraguay aldri synes å skulde ende, grep Folkeforbundet inn, og resultatet av denne inngripen blev at en del stater erklærte sig villig til å legge embargo på våbeneksporten til de krigførende makter. Like rettfærdig for de krigførende makter er ikke denne embargo, og kan heller ikke bli det. Saken er at Bolivia er avskåret fra kysten, og har vanskelig for å komme i forbindelse uten over Peru. Det er forholdsvis lett å stenge våbeneksporten til Bolivia, mens det er meget vanskelig å stenge den til Para-

guay, hvor våbeneksporten nokså fritt kan foregå over Argentina. Men vel, den side av saken er overhodet ikke blitt inngående drøftet. Det faktiske er at man blev enige om å stoppe våbeneksporten til begge krigførende land, og Norge gikk med på dette, men tok en reservasjon med hensyn til bestillinger som allerede var gjort og betalt på Raufoss. Da vi var i Genf i høst, blev trykket på Norge for at det skulde opgi denne reservasjon meget sterk, og efterat det var konferert med regjeringen her hjemme og spørsmålet var blitt omhyggelig drøftet i delegasjonen, fant vi at vi måtte gå inn på det, vi måtte stoppe dette straks, men vi tok det uttrykkelige forbehold, at da skulde også embargoen være effektiv for de andre lands vedkommende. For oss var denne stans forretningsmessig og økonomisk meget uheldig. Det dreiet sig om flere hundre arbeidere som måtte avskjediges straks, og det dreiet sig om en økonomisk interesse på over 1 million. Og det verste var, at der var inngått kontrakt med den store svenske våbenfabrikk Bofors, med hvem Raufoss arbeider meget nøie sammen, med hensyn til leveransen av visse deler av denne ammunisjon til Bolivia. Man kan si det var en slags felleseksport fra Bofors' og Raufoss' side, idet Raufoss stod direkte for eksporten, men hadde avtale med Bofors om leveranse av visse deler av den ammunisjon det her gjelder. Det var altså et dobbelt ansvar, idet bestillingen var gjort hos Bofors, og Bofors utvilsomt kunde kreve den effektuert, idet der for Bofors' vedkommende ikke var eksportforbud til Norge, men visstnok til Bolivia. Men dette er nettop et eksempel på hvorledes denne internasjonale våbeneksport drives. Der er eksportforbud til det land det gjelder, men ad andre veier og andre kanaler søker vedkommende våbenfabrikker å nå frem. Heldigvis var utenriksminister Sandler i Genf, og jeg talte med ham om dette og sa, at denne vår embargo ved forholdet til Bofors jo blev haltende. Sandler sa: Ja, men Sverige har jo forbudt enhver eksport til Bolivia. Ja, det er mulig, svarte jeg, til Bolivia, men ikke til Raufoss. Da han hørte dette blev han meget overrasket og erklærte sig straks villig til å stanse eksporten også til Norge. Dette blev drøftet i vår delegasjon og mottatt med stor taknemlighet, idet man derved slapp ialfall den del av ansvaret som man hadde vis a vis Bofors, og som ellers var blitt aktuelt.

Imidlertid viste det sig utover høsten, at det hele var overmåte meget humbug. Det viste sig — og vi fikk skriftlige beviser for det — at der både fra det ene og det annet land fortsattes med eksport til peruvianske havner med destinasjon Bolivia. Vi meldte

saken til Folkeforbundet og sa, at vi kunde ikke, hvis der ikke blev satt en stopper for dette, fortsette på den måte; da måtte vi effektuere den ordre som var betalt, og som vi var kontraktmessig forpliktet til å utføre. Da vi på den tid atter hadde delegasjon i Genf, med president Hambro som formann, tok vi opp dette spørsmål, men det var ikke mulig å få en bestemt avgjørelse. Tvertimot. Vi hadde inntrykk av, at de nærmest trakk på skuldrene og beklaget, at nettop Norge skulde komme i den stilling å lide under dette o. s. v. Og etterat spørsmålet var blitt omhyggelig drøftet, fant vi å måtte bestemme, at det bestilte parti skulde utføres og det er gjort. Det bestilte parti utføres nu og ekspederes og vil være ekspedert innen årets utgang. Når det er eksportert inntreer embargo helt ut for Norges vedkommende, og vi vil ikke tillate nogen undtagelse og har refusert nye bestillinger, men det kontraherte parti er vi forpliktet til å utføre. Sådan ligger den sak nu. Vi har fått en note fra England i disse dager, som meget sterkt beklager Norges stilling, men denne note skal der også en av dagene bli gitt svar på. Dermed er jeg kanskje ferdig med det som nærmest må karakteriseres som almindelig politikk, og jeg skal gå over til vårt forhold til bestemte land.

Forholdet i Norden.

Jeg skal begynne med vårt forhold her i Norden. Også her mellom oss har der vært adskillige vanskeligheter, ganske særlig i forholdet til Danmark, hvor et meget sterkt valutaregime legger mange vanskeligheter og hindringer i veien for norsk eksport. Gjentagne klager er innkommet, og Danmark svarer forholdsvis imøtekommende; men vi kan ikke si, at disse ting er blitt overvunnet. Danmark befinner sig vel valutamessig i en meget vanskelig stilling — det å skaffe deviser er overmåte svært — og det har vel hensyn å ta til større kunder enn oss på grunn av sin egen stilling, så der er nok av plausible forklaringer; men imidlertid er forholdet ikke bra, og vi gjør hvad vi kan for å få det endret. Vi sitter i vårt handelspolitiske forhold til Danmark sterkt i det etter den slags betraktninger som gjøres gjeldende i handelspolitiske forhold med hensyn til positiv eller negativ handelsbalanse. Imidlertid reiste den svenske utenriksminister Sandler her i sommer i en rekke foredrag spørsmål om man ikke skulde søke å få et mere aktivt, mere positivt samarbeide i stand mellom landene. Til å begynne med stillet den norske regjering sig nokså reservert like overfor denne tanke, idet den mente at det samarbeide som hadde funnet sted og fant

sted mellom institusjoner både på handelens, industriens og andre områder, kanskje var det riktige, det mest tilfredsstillende. Den svenske utenriksminister fremkom imidlertid med et bestemt forslag, og han hevdet sterkt at naturligvis fant der et tilfredsstillende og bra samarbeide sted mellom de forskjellige næringsorganisasjoner; men der var spørsmål hvor han trodde det var nødvendig at regjeringene måtte ta et visst initiativ, og det var hvor det gjaldt mere det generelle handelsforhold mellom landene. Det som nærmest stod for ham, var det at under de vanskelige internasjonale forhold kunde lett det skje at de interesser vi hadde mellom oss, ikke blev tilgodesett, at man altså ikke alene ikke kunde opprettholde den handel og omsetning som fant sted mellom landene, men at den kanskje lett kunde gå tilbake, fordi man blev nødt til å ta mere hensyn til hvad en fremmed kunde ønsket, enn til de interesser som nabolandene hadde. Han mente altså likefrem at det var nødvendig å få organer som kunde bevare det handelspolitiske forhold mellom landene, og at slike organer vanskelig kunde etableres uten regjeringenes mellekomst. Han innbød da til et utenriksministtermøte i Stockholm. Disse tanker som Sandler var inne på, hadde forresten også fått uttrykk i en henvendelse fra vårt eget kriseråd, som hadde fremholdt ønskeligheten av at man søkte å få et mere systematisk og organisert samarbeide i stand mellom de nordiske land.

Ministtermøtet i Stockholm.

Opnevneelse av nabolandsnevnd.

Så kom der en offisiell innbydelse til møte i Stockholm 6—7 september. Jeg hadde allerede sagt til Sandler at jeg ikke vilde ta standpunkt til disse spørsmål før jeg hadde forelagt dem for representanter for de forskjellige næringsveier og det hjemmelige arbeide. Jeg sammenkalte da hvad jeg i kortet kan kalle et slags næringssting, bestående av representanter for de forskjellige institusjoner. Der var representert: Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon ved stortingsmann Alfred Madsen, sekretær Elias Volan og foretningfører Nordahl, Norsk Bonde- og Småbrukerlag ved småbruksskolebestyrer Gulbrandsen, Norges Industriforbund ved professor Halvorsen, Norges Handelsstands forbund ved advokat Frank, Norges Bondelag ved skogeier Asmund Enger. Av andre interesserte var dessuten til stede direktør Rygg, Norges Bank, professor Wedervang, formann i kriserådet, stortingsmann Lykke, formann i traktatforhandlingsdelegasjonen til Storbritannia, direktør Throne Holst, formann i den mellemeuropeiske handels-

politiske nevnd. Dessuten var regjeringen representert ved statsministeren, handelsministeren og den fungerende finansminister, statsråd Sunde. Dette møte blev holdt den 31 august, og da blev det foreliggende spørsmål diskutert nokså utførlig. Der var visse betenkeligheter like overfor hvad man kunde opnå gjennom dette; men alle var enige i at jeg burde delta i møtet i Stockholm, og i at man nærmere burde søke å drøfte en praktisk løsning av det som forelå. Jeg reiste da til Stockholm. Under møtet der blev enighet oppnådd om at der i hvert av de nordiske land snarest skulde nedsettes en nevnd, hvis oppgave det skulde være å behandle konkrete praktiske spørsmål vedrørende det økonomiske samarbeide i Norden, såvel med hensyn til varebyttet landene imellem som til varetagelse av handelspolitiske interesser i forhold til andre makter. Der blev også utvekslet hilsener med Islands statsminister, som gav uttrykk for sin store sympati for arbeidet. Spørsmålet om den nærmere gjennomførelse av planen og om nevndenes virksomhet blev videre drøftet mellom de nordiske lands utenriksministre under Folkeforbundets forsamling i Genf i september i år. En stund efter at jeg var kommet hjem, sammenkalte jeg et lignende møte 31 august av det samme næringssting for å forelegge for det resultatet av utenriksministrenes konferanse. Her redegjorde jeg da for resultatet av utenriksministermøtet, og meddelte at det var regjeringens hensikt å gå til opnevningen av en slik nevnd. Om dette var der i møtet ingen meningsforskjell, men visstnok var der nogen, eller en liten meningsforskjell om hvordan denne nevnd skulde sammensettes. Regjeringens opprinnelige tanke hadde vært den, at denne nevnd skulde sammensettes nærmest uten vesentlig hensyn til kriserådet. Det skulde være en helt selvstendig nevnd på 5 menn som vi mente var dyktige, interesserte og praktiske for dette arbeide, men blandt disse 5 skulde dog formannen være kriserådets formann, professor Wedervang. Det var nærmest den tanke vi hadde, men det viste sig under diskusjonen blandt de interesserte at praktisk talt alle — der var en undtagelse — holdt på at nevnden visstnok burde være og kunde være selvstendig — den skulde være et helt selvstendig organ knyttet til Utenriksdepartementet — men at den ellers burde være i så nær kontakt med kriserådet som mulig. Det burde være to på en måte helt adskilte organer, men de burde stå hinannen så nær at man var sikker på at der mellom disse organer var et fullt tilfredsstillende samarbeide. Regjeringen fant å måtte bøie sig herfor, og den nabolands-

nevnd som blev opnevnt ved kgl. resolusjon av 16 september blev sammensatt slik: Formannen i nevnden blev professor Wedervang, og de øvrige medlemmer blev grosserer Astrup, skogeier Asmund Enger, konsul Peterson og sekretær Volan. Ved behandlingen av spørsmål vedkommende fiskerinæringen tiltredes nevnden av fiskeridirektøren. Alle disse folk sitter også i kriserådets arbeidsutvalg. Men som sagt: den instruks, det mandat de har fått, gjør nevnden til en helt selvstendig institusjon. Det er nu meningen at nevnden skal arbeide med konkrete og praktiske spørsmål. Det er ikke utredninger om forholdene mellom landene det her er tale om. Den skal brukes til øieblikkelige oppgaver i samarbeide med tilsvarende nevnder i de andre land. Reiser der sig spørsmål mellom Sverige og Norge, eller mellom Danmark og Norge, er det meningen at den skal søke kontakt med den tilsvarende nevnd i Sverige og Danmark. Vi har allerede nu et aktuelt og meget viktig spørsmål, nemlig spørsmålet om stenindustriens ordning, og professor Wedervang er idag reist til Stockholm for å søke kontakt med nabolandsnevnden i Sverige, for å drøfte de ting som har meldt sig i forbindelse med denne stenavtale.

Angående Oslokonvensjonen.

Et annet spørsmål som berører de nordiske interesser er hvad jeg kan kalle tillem্পningen av Oslo-konvensjonen. Oslo-konvensjonen har jo, tross de skuffelser som utviklingen har medført, og som har gjort at konvensjonen ikke egentlig har kunnet virke svært positivt eller svært sterkt fremover, allikevel hatt sin store betydning ved å opprettholde en velvilje mellom de forskjellige folk. Den har mange ganger beskyttet oss mot ting som ellers vilde ha skadet oss, hvis dette organiske samarbeide mellom Oslo-konvensjonens land ikke hadde eksistert. Men Oslo-konvensjonen har en mangel og det er at det spørsmål som forutsettes drøftet mellom landene, er spørsmålet om tariffendringer, tollendringer, og den innskrenker sig til det. Før man kan gå igang med et tollpålegg skal spørsmålet drøftes med Oslo-konvensjonens andre land, og det må gå en viss tid hen. Dette har jo ganske store fordeler, ikke minst for oss. Gang på gang er det lyktes oss å hindre et for oss skadelig tollpålegg. Men også de andre land har hatt visse fordeler like overfor oss under disse forhandlinger. Men utviklingen har gått i den retning, at det ikke lenger er tolltariffene som benyttes som det viktigste våben for å legge hindringer i veien for handelen mellom landene. Det er

andre ting, det er importforbud, det er kon-tingentering, det er valutarestriksjoner, og vi har da funnet at det vilde være overmåde ønskelig, ikke minst for oss i vår stilling, som ofte er den at det er vi som er mest genert av disse nye restriksjoner, — om også disse restriksjoner kunde tas med i bestemmelsen om en viss forhandlingstid, for-innen de blev satt i kraft. Dette spørsmål blev reist av mig først under utenriksmini-stermøtet i Stockholm og blev der møtt med sympati — jeg vil ikke si: med varme, men dog med en viss forståelse; der var litt delte meninger. Men det blev også tatt frem i Genf ved et møte hvor Oslo-konvensjonens øvrige makter var med, Holland, Belgia og Lukseburg, og også der blev det møtt med forståelse og sympati, men heller ikke uten en viss reservasjon og da særlig fra gull-landenes side. Både Holland og Belgia er gull-land, og de var bange for at de kanskje vilde stå i en litt vanskelig stilling hvis et således utvidet samarbeide blev fastslått. Imidlertid blev det mottatt med såvidt stor velvilje at vi har funnet at vi meget godt kan skrive til samtlige Oslo-makter og spørre om de nærmere vil overveie dette spørsmål. Det som i tilfelle skulde gjøres, skulde da be-stå i at Oslo-konvensjonen blev tillempet slik at ikke bare tariffendringer, men også dette andre djevleskap som brukes mellom landene, kunde bli overveiet forinnen det blev satt i kraft. Hvorvidt det vil føre frem, tør jeg ikke uttale mig om, men det inntrykk jeg fikk ved de møter jeg hadde både i Stock-holm og Genf er at det iallfall må sies at man stillet sig velvillig til spørsmålet.

Vi har vært inne på den tanke om man ikke kanskje også kunde få England til å være med på bare å drøfte spørsmålet innen restriksjonene trådte i kraft, uten å slutte sig til Oslo-konvensjonen, — om det ikke f. eks. like overfor Norge kunde være villig til å følge samme fremgangsmåte som Oslo-konvensjonens makter følger. Jeg snakket med Anthony Eden om dette da han var her, og han var meget interessert; men han sa det samme som møtte oss den gang vi spurte om England vilde være med i Oslo-konvensjo-nen, at de hadde hensyn å ta til imperiet o. s. v., som gjorde det meget vanskelig. Vi har også gjennom legasjonen i London be-rørt spørsmålet, men også legasjonen mener at det er meget vanskelig. Man mener dog at i det store og hele tatt er ikke England uvillig til å drøfte de konkrete spørsmål som reiser sig, på forhånd, men å få det inn organisa-sjons- og avtalemessig, tror man vil være temmelig vanskelig. Edens besøk her i Nor-den var meget tilfredsstillende, uten at man

dog kan si at det var noget positivt han vilde, eller at det bragte noget positivt resul-tat. Det var bare en understreken av det vennskap Storbritannia føler like overfor Nordens stater og et ønske om både politisk og handelspolitisk å leve på en vennskapelig fot med alle disse land, og det blev uttalt stor tilfredshet med den gunstige utvikling som handelen i det siste år har hatt mellom England og Norge — i begge retninger, både eksporten og importen er steget, og det må vel i ikke liten grad tilskrives handelsavtalen med England, som altså forsåvidt har svart til de forventninger vi knyttet til den og til den omtale av tilfredshet jeg for min part gav den i Stortinget.

Tyskland (clearingsavtalen).

Jeg går nu fra Norden over til de enkelte land og skal kortelig nevne dem. Først tar jeg Tyskland. Vi hadde før 15 september en clearingsavtale som i lengden ikke virket tilfredsstillende, den blev delvis vanskeliggjort av Tyskland, idet innbetaling av clearingskonto i Berlin blev nektet for en rekke av våre betydeligste eksportartiklers vedkommende. Imidlertid meldte tyskerne sig i sommer som kjøper til 150 000 tonn hvalolje, forutsatt at betalingen kunde skje over et lengere tids-rum og via clearing. Derved åpnedes en utvei til å skaffe Norge en clearingsavtale som bød større fordeler også for den alminde-lige norske eksport til Tyskland. Forhand-lingen åpnet i august, ledet til undertegning av en ny clearingsavtale, som gikk ut på at samtlige betalinger for vareutvekslingen mel-lem de to land skal inngå på konti henholds-vis i Norges Bank og Reichsbank, Berlin. Det blev for øvrig avtalt at hvalfangernes tilgodehavender skulde avvikles i det over-skudd som man, i henhold til erfaringer med hensyn til handelsbalansens stilling i tidligere år, forutsatte vilde opstå på Tysklands konto i Norges Bank i dette lands favør. For øvrig blev hvalfangerne sikret at de i et hvert fall skulde få en viss procent av de i Norges Bank innbetalte beløp.

Clearingsavtalen trådte i kraft 15 sep-tember. Imidlertid opnådde man den tyske regjeringens godkjennelse av at betaling for varer som allerede var levert til Tyskland før dette tidspunkt, og som allerede da var forfalt til betaling, skulde kunne overføres over clea-ring inntil et maksimumsbeløp på 2 millioner riksmark. Videre blev det bestemt at 1000 tonn sildemel og 800 tonn sildolje fremstillet på Island ved fabrikker i norsk eie skulde kunne avvikles over clearing inntil et årlig beløp på kr. 350 000,00.

Den 24 september i år skjerpet imidlertid

Tyskland sine bestemmelser med hensyn til import fra utlandet. All valutatildeling eller tillatelser til innbetaling på clearingskonto blev gjort avhengig av en spesiell tillatelse for vedkommende vareparti. Dette forårsaket adskillige ulemper for vår eksport og Utenriksdepartementet og legasjonen i Berlin fikk en mengde reklamasjonssaker m. v. til behandling. På tysk side anførte man at systemet etter nogen tid vilde virke bedre. Dette har også slått til, idet det nogenlunde glatt gis betalingstillatelse for en rekke varer. På råvarer, særlig metaller og herdet fett, er der i den senere tid av tyskerne blitt plassert store ordres i Norge. Dette har bidratt til en forskyvning i handelsbalansen, og vi er idag i den situasjon at våre utbetalinger er blitt mindre enn våre pengefordringer på Tyskland. Dette er noget man har eksempel på også fra andre land. Også i Sverige har den samme utvikling funnet sted.

Dette forhold har medført at f. eks. hvalfangernes tilgodehavender vil komme til å inngå i betraktelig langsommere tempo enn forutsatt. Forskyvningen i denne balanse skyldes også delvis den omstendighet at norske eksportører viser mer forsiktighet ved innrømmelse av kreditt, at de selger mot kontant og endog mot forskudd, samtidig som de søker hurtigere å dra inn sine ufestående tilgodehavender, og derved blir presset på clearing så meget sterkere enn man hadde forutsatt.

Disse spørsmål, som er meget vanskelige og meget innviklede, er nu optatt til fornyede forhandlinger i Berlin. I disse dager vil forhandlinger innledes om å gjøre clearingsavtalen mer tidsmessig og mer dekkende våre interesser. Det er umulig å si hvor langt man når, og hvor tilfredsstillende eller lite tilfredsstillende de nye regler blir. Imidlertid setter vi meget inn på å få bedre vilkår, slik at hvalfangernes interesser kan tilgodesees uten for lang utskytning av den tid innen hvilken det var forutsetningen at de 20 millioner det her dreier sig om, skulde kunne betales.

Japan.

Jeg skal nevne et land til før jeg går over til vårt forhold til vinlandene, og det er Japan. På Japan har vi meget store interesser, større interesser enn jeg tror de fleste mennesker tenker. Vi har en eksport til Japan som dreier sig om 14—15—16 millioner — noget forskjellig, men en meget stor og stigende eksport, og vi har en veldig skibsfart. Denne eksport konsentrerer sig ikke minst om produktene av vår treindustri, og ganske særlig er Borregård sterkt interessert.

Men ved siden av Borregård også den store skibsroute vi har på Japan, Wilhelmslinjen. Det er meget store interessebeløp som konsentreres nettop om disse bedrifter, så vanskeligheter med Japan vil ramme oss overmåte hårdt. Japans interesse av oss er svært liten. Mens vi altså har vært oppe i en eksport på ca. 18 mill. kroner, har Japans eksport vært 1—1,5 million, og har først i de siste år steget til 2—3 millioner, så der er en stor forskjell, som Japan naturligvis er fullt opmerksom på. Nu har vi her i landet så sent som i år foretatt skritt som virker i høieste grad irriterende på Japan. Det er ikke tollforhøielser, men det er det at vi har lagt restriksjoner på et par artikler som interesserer Japan meget sterkt, nemlig gummisko- og fajanse, der har vi gått til importforbud og licenstillatelse. Det hjelper lite at vi sier til Japan at vi tar alt mulig hensyn til dets tidligere eksport og at disse restriksjoner er ikke pålagt bare av frykt for Japan, men de er pålagt av hensyn til vår konkurranse også med andre land. Dertil svarer japanerne, at de synes det er særlig sårende for dem at det blir pålagt den slags restriksjoner. Og selv om andre europeiske land også har fulgt samme vei for å beskytte sig mot Japan, så letter ikke det forholdet til Norge, og det er fremkommet nokså utilslørte trusler om at Japan for sin cellulose blir nødt til å søke andre steder hen, hvis dette forhold ikke blir rettet. Og andre steder — det vi si vårt naboland Sverige. Sverige har vært sterkt ute etter den japanske celluloseimport, og nettop i disse dager er den administrerende direktør for et av de aller største bruk reist til Japan, for der formodentlig å fremstille sig selv rosenrød og den kjære nabo i en litt mørkere farve. Det spørsmål det her gjelder, og som kan bli aktuelt, er altså om man skal oprettholde disse importrestriksjoner nettop for disse to grupper av varer.

Det blev reist her i vår et meget sterkt krav til regjeringen om å gå til lignende innskrenkninger og restriksjoner for en hel rekke andre norske produksjonsvarer, og da ganske særlig manufakturvarer. Man sa at hele vår tekstilindustri var dømt til ødeleggelse, hvis man ikke stoppet den japanske import. Regjeringen undersøkte disse ting meget nøie, og det kunde ikke nektes at importen fra Japan var truende. De varer det leverte, var like smukke og lige gode som de norske varer, og det var til og med norske mønstre som var tatt, så selv fagfolk sa at de kunde ikke skjelne sine egne varer fra japanske. Men vi blev stående ved spørsmålet: Hvad gjør Sverige, som også har en stor

tekstilinteresse og må lide under dette? Har Sverige foretatt skritt mot Japan av den art som forlanges her i Norge? Vi skjønnte straks at skulde vi gå ennu videre med restriksjoner uten at Sverige deltok, vilde det være det samme som at den konkurranse som nettop på disse viktige områder truet oss fra Sverige, da vilde bli meget vanskeligere å motstå. Det viste sig at Sverige intet hadde gjort av den art. Sverige har som vi sin tollbeskyttelse, men har ikke nogen av den slags restriksjoner, og har ikke gått til den slags restriksjoner hverken for gummiskotøi — til tross for at også det har store fabrikker — eller for fajanse eller for tekstilvarer. Heldigvis gikk vi ikke med på denne beskyttelse av tekstilindustrien, og jeg har siden ikke hørt mer om det. Situasjonen er nok vanskelig, men vi får håpe at det fremdeles vil gå. Jeg har ikke hørt annet enn at tekstilindustrien i det store og hele arbeider ganske tilfredsstillende. Men dette med Japan er et ganske godt og sterkt eksempel på hvor farlige disse restriksjoner er, hvilken øieblikkelig virkning de kan ha, og hvor lett virkningen kan bringe meget dårligere resultater enn den gevinst som man så å si har oppe i dagen og kan regne sig til. Det gjelder ikke bare dette enkelte område, men det gjelder på mangfoldige andre områder, hvor vi så å si daglig i vår kamp for tilværelsen føler restriksjonenes virkning mot oss selv. Men det hindrer ikke at vi naturligvis er nødt til på mange områder å bruke de våben som også «fienden» bruker.

Jeg kommer nu til den siste del i min redegjørelse, og det er forhandlingene med vinlandene, forhandlingene med de land hvis marked er av en så veldig interesse for hele vår fiskeproduksjon.

Forhandlinger med vinlandene.

Italia.

Jeg begynner med Italia, fordi vi ennu idag står midt oppe i forhandlinger med Italia, og jeg kan ikke si at de egentlig ser tilfredsstillende ut. Italia er også et av de land, hvor vår handelsbalanse er hvad man kaller gunstig, idet vi selger meget mer til Italia, enn Italia selger til oss. Og Italia har jo hatt stigende økonomiske vanskeligheter, lirens stilling er blitt mer og mer prekær, landets eksport er innskrenket, ikke minst på grunn av valutaforholdene, og Italia har måttet kjempe for å opnå større eksport og mindre import. Endelig falt dets øine også på Norge, og det sendte op en stor, meget fremtredende delegasjon, som skulde understreke likeoverfor Norge at Norge måtte kjøpe meget mere av Italia, hvis

ikke Italia skulde bli nødt til å legge restriksjoner på den norske eksport. Det nyttet lite likeoverfor disse folk å hevde at det jo er nokså urimelig, at et land på 44 millioner mennesker krever at et land på 3 millioner skal kjøpe i pengeverdi akkurat det samme fra det store, som det store kjøper fra det lille. Og ennu urimeligere er det, når den vare det lille land selger til det store, er en allemannsvare, kan man gjerne si, en nødvendighetsartikkel, en billig matartikkel som vår stokkfisk, som det store land gjennom hundrer av år har hatt som litt av sin daglige føde, — mens det store lands salg til oss jo ikke representerer den slags nødvendighetsartikler. Resonnementet sier alle er riktig, men man kan ikke følge riktige resonnementer i denne tid, når det er nødvendig å gjøre uriktige resonnementer som må følges, og det uriktige resonnement som Italia i dette tilfelle må følge, er simpelthen det at vi selger for meget til Italia og kjøper for lite av Italia. Vi har anbefalt Italia meget sterkt selv å arbeide litt mer positivt på det norske marked, idet det ikke er tvil om at det er muligheter for Italia for å få et større marked her; men det tar tid. Imidlertid er der kommet flere konkrete forslag, og et av de forslag det arbeides sterkest med, er at våre redere må bestille skib i Italia. Det vilde med engang hjelpe svært godt. Men forholdet er at for det første er de italienske verksteder dyre; de leverer utmerket arbeide, men de er dyre. Og dernæst kommer visse praktiske vanskeligheter ved å bygge skib ved italienske verksteder, sprogvanskeligheter, avstanden o. s. v. Bygger en reder ute, vil han gjerne være i stadig kontakt med vedkommende verksted, vil forstå verkstedets sprog; det er mange ting i det daglige arbeide, hvor det er nødvendig for en inspektør å forstå sproget. Så det er ikke lett å få det til, og ialfall er de forsøk som skal være gjort her hos redere, hvor der virkelig er drevet positive forhandlinger, strandet på grunn av prisforskjellen. Så har italienerne sagt at det var andre ting vi måtte kjøpe. De vilde svært gjerne at vi skulde kjøpe fly, og det er mulig at Forsvarsdepartementet kan kjøpe et eller flere sjøfly. Vi har visse forventninger til en slik handel naturligvis; det er også litt av prestige for Italia, så vi har visse forventninger til at et sådant sjøfly skal gjøre et godt inntrykk. Men sådan er altså forholdet til Italia. Og midt under den italienske delegasjons ophold heroppe, stoppet Italia plutselig uten varsel hele vår håbrandeksport, en ny eksport som har tatt sig meget op og har skapt levevei for mange mennesker, og som gikk meget tilfredsstillende,

men hvor der var drevet en nokså meningsløs konkurranse. Vi kastet nemlig inn på Italia så meget håbrand at det ikke er å undres på at Italia blev trett av denne masse håbrand, som konkurrerte tildels sterkt med dets egen ferskfisk. Plutselig blev altså importen forbudt. Men det lyktes ved forhandlingene å få de vogner som var underveis, og som var oplastet i Bergen, ca. 30, avsted. Siden stoppet det absolutt, og der blev for fremtiden lagt en kontingent på denne håbrandeksport, denne ferskfiskeksport, som er så lav nu at det vi utførte ifjor, da det blev stoppet, allerede tre ganger, tror jeg det var, hadde overskredet den kvote vi fikk. Det spørsmål går naturligvis inn under forhandlingene nu. Vi sendte straks ned fiskeridirektør Asserson, som vel opholdt sig en måned i Italia for på Norges vegne å føre forhandlinger. Men ennå er det ikke kommet lenger at vi har fått en slags ønskeliste fra Italia. Ønskelisten består i visse tollnedsettelse, på ris, epler, pærer, fersken, aprikoser, kirsebær, hasselnøtter, valnøtter, tomater, tomatpurré, vevede varer av kunstsilke, ull og bomull. Videre kreves øket kjøp av avskallet ris, salt, olivenolje, hampetråd og garn, oljefrøkaker og vin. Nu, noget kan kanskje gjøres med hensyn til øket kjøp; det er visse produkter, hvor der kanskje kan koncentrerer noget mere kjøp i Italia. Men som enhver forstår, er det ikke ganske lett å få disse ender til å møtes, og det vi frykter mest, det som er det store spørsmål for oss, det gjelder stokkfisken. Skal der skje en kontingentering for stokkfisken i Italia, så vil det være — jeg vil si — en ulykke, en katastrofe, for vår fiskehandel.

Spania.

Nettopp under disse omstendigheter er det gladeligere at vi for de andre to vinlands vedkommende som har slik interesse for vår fiskeeksport, Portugal og Spania, er kommet til ordninger som, om de ikke kan sies å tilfredsstille våre ønsker, dog må sies å ha skaffet oss en viss trygghet ialfall for vår fiskeeksport. For Spanias vedkommende har vår klippfiskeksport ligget svært langt nede. Den har vært nede på en eksport av 6 à 7 tusen tonn årlig.

Vi var så å si presset ut av det spanske marked ved den islandske konkurranse, ikke bare fordi Island konkurrerte i priser, men fordi Islands kvalitet og måte å behandle fisken på litt etter litt hadde bevirket at dets vare hadde trengt sig så godt inn i Spania, at det var meget vanskelig å få plass for norsk klippfisk på samme måte som før. Det store kataloniske marked, Barcelona

f. eks., var praktisk talt helt lukket for norsk klippfisk. Jeg husker at da jeg for nogen år siden, i 1929, var nede i Barcelona, gikk jeg rundt og så på de virkelig smukke fiskehaller, hvor klippfisken, ren og hvit, lå i marmorkummer under rinnende vann. Men det var islandsk klippfisk alt sammen, bare islandsk. — Spania gikk, overensstemmende med moderne syn, til kontingentering av klippfisk, og da tok vi opp spørsmålet om å få en kontingent som lå høiere enn det vi hadde eksportert i de senere år. Etter konferanse med fiskeridirektøren var det første krav som blev reist, et krav på 10 000 tonn. Men det viste sig meget snart at klippfiskfolk selv mente at man godt kunde gå høiere enn til 10 000 tonn, og krav blev reist om op til 15 000 tonn. Det lyktes å få en ordning i stand på 13 000 tonn. Vi hadde en klippfiskeksport, konsul Volckmar, dernede for å delta i de spesielle forhandlinger og etter omstendighetene var man ganske tilfreds med det man hadde oppnådd. Det var nemlig ikke lette forhandlinger å føre, fordi islenderne kjempet som løver. De var overmåte pågående, og de hadde meget å forsvare. Island visste meget godt at det Norge fikk måtte gå ut over det. Island selv er naturligvis ikke noget marked for Spania, men Danmark er det, og Danmark gjorde selvfølgelig felles sak med Island. Man kan si at Danmark beskyttet de islandske interesser i den grad at Island dog fikk beholde en ganske smukk kvotedel. Men Island har vært oppe i over 30 000 tonn klippfisk og måtte nu gå ned til 20 000, så for Island betød resultatet i Spania en svær tilbakegang. — Vi måtte gi visse ting til gjengjeld, og som alltid hvor det gjelder vinlandene, er det naturligvis vinen som må holde for. Når vi forhandler med disse land må vi alltid holde Vinmonopolets direktør og direksjon i den høire hånd og spørre: hvor langt vil de gå og hvad kan de gjøre. Det er ikke nogen behagelig stilling, det er ikke tilfredsstillende, men det er nødvendig. Det er med vinen vi må betale det vi skal få derute. Vi slapp jo her forholdsvis billig. Vinmonopolet gikk med på øieblikkelig å kjøpe 25 000 liter Tarragonavin, videre måtte vi gå til — det hadde vi fått Stortingets bemyndigelse til før vi gikk fra hverandre — å nedsette toll for en del fruktvarer: aprikospulp, appelsinsaft, hasselnøtter o. s. v. — Men Spania er ikke tilfreds. Vi stod i den forholdsvis gode stilling at vi kjøpte mer av dette land enn det fra oss, efter vår statistikk; efter den spanske statistikk så det ikke fullt så gunstig ut; men nu, efterat vi har fått anledning til å selge mere klippfisk, svinger

statistikken, og med den svinger Spanias velvilje likeoverfor oss, og vi har allerede nu hørt ganske sterke røster om at dette må revideres og at vi må gi Spania andre fordeler enn vi hittil har gitt. Jeg antar det igjen blir vinen de kommer til å be om. Der må optas kontingentforhandlinger for neste år; det er gitt at vi vil insistere på en kontingent av minst 13 000 tonn og vil gjøre hvad vi kan for å nå høiere. Jeg vil imidlertid gjøre opmerksom på at vi får det ikke gratis.

Portugal.

Så kommer jeg til det annet vinland, Portugal. Portugalsavtalen har det jo vært skrevet adskillig om i avisene, så jeg er sikker på at den interesserer meget sterkt. Portugal har vi også måttet betale for å få en ny ordning i stand, men vi har opnådd visse fordeler. Det var først og fremst vår skibsfart det gjaldt. I mange år har vårt flagg vært diskriminert i Portugal, men det har vært diskriminert sammen med de andre store sjøfartsmakter. Portugal hadde nasjonal behandling for egne skib, mens alle andre måtte betale spesielle avgifter, men så lenge alle var like utenfor det portugisiske flagg, spilte det ingen nevneverdig rolle for oss, enskjønt vi stadig har fremholdt det urettferdige og urimelige i at vi ikke hadde nasjonal behandling i Portugal. Vi trøstet oss med at Storbritannia, med hvem vi har samarbeidet på dette område, og som stadig fremholdt nødvendigheten av å få nasjonal behandling, til syvende og sist vilde opnå det, og at vi vilde følge automatisk med på grunn av vår mestbegunstigelsestraktat. Men så lett gikk det ikke og det kom kanskje av at Storbritannia begikk den svakhet å gå inn på særbeholdninger for å opnå nasjonal behandling, og disse særbeholdninger gjelder atter vinen. Storbritannia gikk med på særskilt beskyttelse av de portugisiske vinmerker og vinnavn for å få nasjonal behandling. Og i Storbritannias spor fulgte en rekke andre viktige sjøfartsland, Nederlandene, Italia og Frankrike, efter tur. Alle gikk inn på — dels var det helt nye traktater og dels var det innrømmelser, for Nederlands vedkommende f. eks. også særlig hvor det gjelder vinspørsmålet. De måtte altså gå til visse kompensasjoner. Så kom turen til oss, og vi krevet, overensstemmende med vår traktat, at også vi skulde få nasjonal behandling ut fra mestbegunstigelsesprinsippet. Portugal avviste dette absolutt, og da vi truet med å gå til Haag, hvor vi rent teoretisk og juridisk måtte stå godt, sa Portugal: Vel, da opsier vi øieblikkelig den tidligere traktat. Det vil altså si at selv om vi

seiret i Haag vilde vi stå meget dårlig, så den vei var lukket. Vi måtte da gå til forhandlinger, hvis vi skulde få vår skibsfart på samme nivå og under samme betingelser som de øvrige store sjømakter. — Var dette nødvendig, har man spurt. Ja, selvfølgelig, det var to be or not to be for vår skibsfart ikke å bli særskilt diskriminert i et såvidt stort sjøfartsland som Portugal. Det er ikke bare de direkte anløp som våre skib eller våre ruter har på Portugal — skjønt det naturligvis også spiller en rolle; det er ikke bare de avgifter som direkte løper på, men det, at vårt flagg ikke blir ansett like godt som de store sjøfartsnasjoners over den hele verden. Det er mange skib som slutes uten at lossehavn er opgitt, men hvis norske skib måtte undta portugisiske lossehavner eller hvis vedkommende befrakter visste, at de på portugisiske havner vilde være pålagt ekstraavgifter, vilde det norske flagg være utelukket fra den fart. Det er mange skib som slutter på timecharter ikke minst på Middelhavet på spanske, portugisiske og franske havner; men norske skib vilde være utelukket fra den forretning, hvis norske skib ikke var like gunstig stillet som andre. Og uten hensyn til verdien av dette med det åpne marked, åpne losseplasser, uten hensyn til den verdi som vanskelig lar sig beregne, så regner Rederforbundet ut, at tapet ved at vår flåte blev diskriminert i de portugisiske havner må regnes til en sum av omkring 12 millioner. Det er imidlertid heller ikke dette tall som er avgjørende. Det avgjørende er simpelthen det, at vårt flagg kan ikke med vår flåtes betydning, med vår flåtes alt omspennende interesser, være dårligere i det internasjonale samkvem enn det britiske flagg. Det har vært vår styrke i konkurransen med det britiske flagg, at vårt flagg alltid har vært ansett som like godt og like fordelaktig, ja på mange måter har det kanskje endog vært ansett for bedre enn og foretrukket for det britiske flagg. Men skulde vi få det merke på oss, at vi som er stort sjøfarende land ikke hadde samme økonomiske stilling som et annet land, vilde det være et grunnkudd for den norske handelsflåte. Vi var altså i en tvangssituasjon. Vi kunde naturligvis ikke si høit hvor vanskelig situasjonen var; vi måtte spille den overlegne likeoverfor Portugal; men selvfølgelig — vi kan være ganske overbevist om, at Portugal er vel instruert med hensyn til vår sjøfarts betydning, og Portugal visste nok, at det kunde ta sig betalt.

Det var meget lange og meget ubehagelige forhandlinger som blev ført med megen prutning, med megen strid, med megen pro-

test. Det viste sig meget snart, at det var portvinen det gjaldt; det var de portugisiske vininteresser som blev skutt i forgrunnen, og derfor var Vinmonopolet med i våre forhandlinger så å si fra første stund av. Det gjaldt å få vite hvor langt Vinmonopolet mente at man kunde gå, hvor langt man kunde strekke sig, og vi gikk ikke lenger enn Vinmonopolet mente, vi kunde gå. Vinmonopolet gikk heller ikke til det med glede; men det forstod hvilke nasjonale interesser her stod på spill.

Portugal forlangte, at det for eksporten til Norge skulde fastsettes en sum av 30 000 hl. portvin og madeira samt 10 pct. av Norges innførsel av kaffe, kakao og mandler. Disse krav blev avvist absolutt fra norsk side. Resultatet blev, at Portugal frafalt kravet om en procentvis innførsel av kaffe, kakao og mandler, men fastholdt vinbestemmelsen, idet beløpet dog blev nedsatt til 28 900 hl. Dette kvantum — 28 900 hl — mente Vinmonopolet at det kunde importere, idet det svarte nogenlunde til gjennemsnittet av vår import av portvin. Den var visstnok gått noget ned i de siste år; men det mente at det skulde ikke bli nogen større vanskelighet å oppfylle det krav. Dette var hovedkravet. Det var det vi måtte gå på for vinens vedkommende, idet der dog ennå er et lite tillegg, som har en viss betydning eller kan få en viss betydning. Hvis hele vår hetvinsimport skulde stige, slik at den portugisiske import kommer i et misforhold til den samlede import, har Portugal rett til å kreve dette kvantum revidert, slik at det får den procent av vår innførsel som svarer til innførselen idag, nemlig 83 pct. Det er bare en rett Portugal har — og man står da selvfølgelig fritt med hensyn til å opta nye forhandlinger.

Hvad fikk vi nu istedenfor denne ganske ubehagelige bestemmelse? Hvad opnådde vi? Vi opnådde først det som for oss var det viktigste; nasjonal behandling av vår skibsfart; men dernæst opnådde vi et par andre ting. Vi opnådde på vinområdet noget som Vinmonopolet i mange år har arbeidet for, nemlig å bli kvitt de private agenter for hetvinsimporten. Portugal gikk med på — ikke uten vanskelighet — at hetvinsimport gjennom private agenter skulde beregnes på samme måte som den direkte import til Vinmonopolet; det vil si at de særfordeler, den særfortjeneste som agentene nu har, bortfaller. Det anså man for en stor vinning, og man har på grunnlag av denne gevinst også kunnet nå videre. Ved særforhandlinger med Frankrike har vi også fått stoppet hetvinsimporten gjennom private agenter fra det land. Den var ikke særlig stor; men når det portugisiske marked falt bort, var det all

grunn til å frykte for at man ville kaste sig over den franske hetvin, som ikke har hatt noget nevneverdig marked her før, men som man allerede har begynt å innføre efter de nye portugisiske bestemmelser.

Frankrike måtte vi betale — også efter konferanse med Vinmonopolet — på den måte at de 18 pct. som beregnes av omsetningen av lettvin blev nedsatt til 14 pct. Men Vinmonopolet mente at gevinsten var så stor at det var all grunn til å være fornøiet med resultatet av de franske forhandlinger. For Spanias vedkommende er det nu etablert samme ordning, idet Spania på grunn av mestbegunstigelsen følger automatisk med på de bestemmelser som treffes for de øvrige vinland; men vi kan sikkert vente at Spania vil ta spørsmålet op, når vi nu skal til atter å forhandle om våre handelspolitiske forhold for neste år.

Vi hadde et spørsmål til med Portugal som vi nyttet leiligheten til å ta op, og det var vår klippfiskeksport. Det lå litt utenfor, men vi tenkte det var ganske bra å ta det med i denne tilleggsavtalen det her gjaldt, og det lykkedes oss å få fastsatt en kontingent av 40 pct. av Portugals samlede klippfiskimport. Det er ikke mere enn vi gjennemsnittlig har hatt på Portugal; men vi syntes det var en stor trygghet å få dette sikret. De klippfiskinteresserte, med hvem vi konfererte, mente at man burde se å få 45 pct. Det lykkedes oss ikke — vi stod stadig i kontakt med klippfiskfolk — vi hadde konsulent Tingvold i Portugal — og vi måtte nøie oss med 40 pct., og var efter omstendighetene ganske tilfreds med det. Det blev knyttet den bestemmelse til at prisen skulde være den internasjonale markedspris. Dette har vært kritisert, men opriktig talt: vi syntes i grunnen det var en selvfølgelig betingelse, idet man ikke kan vente at et land skal inngå kontrakt om å kjøpe en så stor kvotadel av et annet land uten bestemmelse om prisen — det kunde jo medføre at vi kunde forlange en hvilken som helst pris for de 40 pct. Denne prisbestemmelse har såvidt jeg har forstått heller ikke vakt nogen større vanskelighet. Til å begynne med da der inntrådte friksjoner, og store friksjoner med hensyn til vår klippfiskeksport, blev det visstnok hevdet at det skyldes denne prisbestemmelsen som klippfiskeksportørene sa at de ikke hadde vært med på; men ved å undersøke disse forhold noget nærmere viste det sig at det er ikke prisspørsmålet som har vært det avgjørende. En av klippfiskfolkene, konsul Volckmar, var nede her til et møte, og vi spurte ham om han kunde tenke sig muligheten av at klippfiskfolkene ikke

vilde ha akseptert de 40 pct., når de blev tilknyttet prisbestemmelsen. Det sa han nei til. Det var så store fordeler for dem å få den kvotadel fastslått at prisbestemmelsen ikke kunde være avgjørende for dem. Han sa at de dog hadde foretrukket en annen prisbestemmelse, f. eks. den at på det portugisiske marked skulde vi ha den samme pris som den norske klippfisk opnådde på andre markeder. Jeg er imidlertid ikke sikker på at den prisbestemmelse hadde vært å foretrekke, for det kunde jo være at også norske klippfiskeksportører på et annet marked hadde vært nødt til å selge sin klippfisk meget billig, og det vilde vært lite tiltalende om kanskje samme pris da skulde vært beregnet på det portugisiske marked. Jeg tror at når alt kommer til alt er den internasjonale pris, selv om den er vanskelig å bestemme, dog å foretrekke. Men det som er det interessante i dette prisspørsmål det er, at det var ikke prisspørsmålet som voldt friksjonen mellom klippfiskeksportørene og Lissabon, det var den ting at da Portugal gikk over til denne kontingentering, laget det samtidig et importkonsern, et slags laug hvor importen samledes. For det første har det virket irriterende på de portugisiske importører selv, som før var fri og direkte i sin virksomhet like overfor Norge, og dernæst har det medført at de klager som innkom, blev samlet på dette ene sted. Det var akkurat det som her inntrådte. Det kom en ladning av midtet fisk til Portugal, det blev reist protest, og det medførte vanskeligheter. Før medførte den slags protester og vanskeligheter som fulgte i dens fotspor, en strid mellom den enkelte eksportør og den enkelte importør; nu blev det en strid med det hele samlede importkonsern, og dette importkonsern stoppet ganske rolig den hele norske eksport. Det var striden. Nu er imidlertid denne middstrid ordnet; eksporten til Portugal er atter igjen i god gjenge, og prisen er såvidt jeg har hørt, en tilfredsstillende pris.

Hvad nu selve avtalen angår så kan den opsies på 6 måneder. Den har også en annen bestemmelse som ikke er uten inter-

esse. Det er en bestemmelse i dens art. 4 hvorefter den norske regjering forplikter sig til å holde i kraft inntil 1 juli 1941 bestemmelsene angående de portugisiske vinmerker. De portugisiske vinmerker er også beskyttet i vår gamle handelstraktat, men etter dette tillegg forplikter altså den norske regjering sig til å holde disse portugisiske vinmerker beskyttet helt til 1941. Det er altså tilsynelatende en ny fordel Portugal har opnådd. Men det er knyttet til den bestemmelse at den portugisiske regjering da på sin side holder i kraft bestemmelsene om nasjonal og mestbegunstiget behandling av den norske skibsfart og det selv om nevnte handelstraktat og denne tilleggsavtale skulde opphøre å gjelde. Det vil altså si, at sålenge den portugisiske regjering ønsker beskyttelse av sine vinmerker — og det er en av de springende ting i portugisisk handelspolitikk — så lenge den ønsker det så kan den ikke si opp mestbegunstigelsen for den norske skibsfart, selv om vi forhandler om alle mulige andre spørsmål i denne avtale. Jeg må si det, at sett i sammenheng, sett ut fra de vilkår hvorunder vi optrer og forhandler, så synes jeg at det resultat vi er kommet til med Portugal, må kunne karakteriseres som tilfredsstillende. Utad til og offentlig setter jeg sure miner og klager meget over avtalen, hvad jeg også har gjort like overfor den portugisiske sendemann. Men når vi her innenfor lukkede dører skal drøfte spørsmålet om den portugisiske avtale, så vil jeg si at vi i det store og hele tatt er kommet ganske vel fra det, hvilket ikke utelukker at vi skal benytte alle mulige chanser, alle mulige åpninger som kan tenkes for å få forbedret avtalen, ikke minst hvor det gjelder dette spørsmål om vinkontingenten.

Jeg tror nu at jeg i alt vesentlig har gjennomgått de spørsmål som idag har aktuell interesse. Er det ting som jeg ikke har tatt med eller kanskje ikke har tatt med tilstrekkelig klart eller tydelig, så står jeg selvfølgelig til tjeneste like overfor spørsmål som måtte reises.